VIRTVTEM CHAMAEMELI ANTIPYRETICAM

NVPERIS ALIQVOT EXPERIMENTIS

ILLVSTRAT

DOCTORIS MEDICI DIGNITATEM

LEGITIME CAPESSVRVS

GERHARDVS GVILIELMVS GROOTE

SONNENBVRGENSIS.

D. XXIV. APRILIS CIↃIↃCCLXXXIII.

TRAIECTI AD VIADRVM,

E TYPOGRAPHEO WINTERIANO.

PROOEMIVM.

Veniamne mihi daturi ſint lectores, ſi de antiquiſſimo quodam remedio antipyretico commentariolum hunc legerint, nec ſatis ſcio; nec, ſi ſciam, in tanta Peruuiani corticis exiſtimatione dicere auſim. Quisnam enim eorum, qui remediorum ſimplicium commercia faciunt, lubenter me tulerit, de medicamento quodam diſſerentem adeo parabili et peruulga-

tiſſimo, vt quaeſtui faciendo parum ſit commodum. Quam belle naſum criſpabunt ii, quibus ſummum princepsque omnium remediorum Chinchona videtur; ſine quo nec viuere vellent, nec forte etiam mori. Quaſi vero antiqui iſti medicorum principes, quos tamen nupera iſta Americae merce carere oportuit, neminem febre laborantium ſanum reddidiſſent! Hoc ergo, quod apud hos inter praecipua antipyretica fuit praeſidia, *chamaemelum*, vulgaris illa planta, ſed ex tribus certe annorum millibus a medicis frequentata, erit diſſertationis noſtrae argumentum.

---

§. I.

§. I.

Praemonenda botanica.

Chamaemeli, cuius in nostro apparatu medicamentario, publica imperantium auctoritate constituto, duplex prostare solet genus, *vulgare* nimirum atque *Romanum*, botanicos nunc exquirere characteres, superuacaneum profecto esset: siquidem plerique nuperi materiae, quam dicunt, medicae scriptores *a*) huius quoque rei mentionem fecerunt. Satis in praesenti sit Linnaeana vtriusque annotasse nomina: vulgari *matricariae chamomillae b*) nomen est, *anthemidis nobilis c*) Romano; vtrumque autem ad classem Syngenesiae, eiusque ordinem, cui Polygamiae superfluae cognomentum dedit, deprehendimus relatum. Vtrumque chamaemelum apud veteres *d*), communi velut generis nomine, ἄνθεμις videtur appellatum: singulatim autem istud, quod nunc vulgare vocamus, est leucanthemum DIOSCORIDIS, PLINII, aliorumque veterum. Plura,

 ex

a) Verbi caussa citabimus ipsius CAROLI LINNAEI *Mater. med.* sub Classe Syngenes. RVD. AVGVSTIN. VOGEL *Histor. Mater. med.* pag. 148 seq. et alios.

b) Cf. CAROLI LINNAEI *Spec. plantar.* edit. secund. pag. 1256.

c) *Ibidem* pag. 1260.

d) Conferatur verbi caussa, DIOSCORIDES in *medicinal. mater.* Libr. III. Cap. CLIV. et PLINIVS in *histor. natural.* Libr. XXII. Cap. XX.

ex omni antiquitate repetita, hac ſuper re deſiderantem remittimus ad virum ſui temporis celeberrimum, IOANNEM HENRICVM SCHVLZIVM: qui ſingulari diſſertatione *e*) idem hoc argumentum ſubtiliſſime, vt ſolebat, eſt perſecutus.

§. II.

Antiqui vſus teſtimonia.

Antea vero, quam progrediamur, videtur inſtituto noſtro conſentaneum, fidem noſtris facere dictis, quibus, iam apud antiquiſſimos medicos ſolemnem chamaemeli ad ſuperandas febres fuiſſe vſum, paullo ante adſeruimus. Prima huius aduerſus febres praeſidii veſtigia apud veteres Aegyptios iam honorifice nominatus SCHVLZIVS deprehendit et peculiari commentariolo accurate expoſuit *f*). Ab his ad antiquos iſtos Graecos medicos, ipſum forte HIPPOCRATEM eiusque adſeclas, huius remedii notitia atque exiſtimatio tranſiiſſe videtur. Poſteris temporibus priſtinam hanc chamaemeli commendationem repetiit PEDANIVS DIOSCORIDES, *Anazarbeus g*), et, qui eundem fere exſcripſiſſe videtur, C. PLINIVS SECVNDVS *h*). Sed ante omnes

e) *De Chamaemelo;* Halae, anno cIↃIↃCCXXXIX. edita.

f) In *Diſſert. de febr. intermittent. curat. antiqua;* quae Halae prodiit anno cIↃIↃCCXXXVIII.

g) *Loc. citat.*

omnes longe luculentius eximiam nostrae plantae contra febres intermittentes efficacitatem confirmauit CLAVDIVS GALENVS *i*), vir tantae, vt omnes norunt, auctoritatis, quanta vix post quatuordecim seculorum decursum potuit labefactari. Inde etiam accidit, vt posteriorum annorum medici Graeci, Arabes, et vulgo sic nominati Latino-barbari chamaemelum inter antipyretica medicamenta primo loco haberent. Tametsi vero expulsa dein litterarum barbarie similia quoque alienae auctoritatis praeiudicia deponerentur: non imminuta tamen est huius remedii apud plures magni nominis medicos, vsque ad ipsam nostram aetatem, dignitas atque aestimatio. In cuius rei fidem DIEMERBROECKIVM, MORTONVM, PITCARNIVM, BAGLIVIVM, BOERHAAVIVM, HOFFMANNVM, WERLHOFIVM, atque SCHVLZIVM, solummodo nominasse sufficiat: quorum tamen potiores in laudando quoque et frequentiori vsui commendando cortice Peruuiano haud inanem posuisse operam, quotusquisque est, qui ignoret?

§. III.

Partes chamaemeli actuosae.

Verum enim vero non est, cur adhibendi chamaemeli poeniteat medicos: cum vtrumque, siue Roma-

i) De *simplic. medicamentor. facultat.* Libr. III. Cap. X.

Romanum ſelegeris, ſiue vulgare, actuoſis efficacibusque particulis neutiquam deſtituatur. In vtroque dictarum harum particularum praeſentiam abunde ſatis teſtatur cum odor penetrans plane ſingularis et nonnihil aromaticus, tum ſapor amarus, itidem prorſus ſui generis, et cum leni quadam acrimonia aut potius ſalſedine coniunctus. Interim pro natalis ſoli diuerſitate mox intenſior, mox debilior deprehenditur hic ſapor odorque: inprimis, ſi macra et arenoſa, ſed ad haec culta, fuerit terra, in qua ſua ſponte creſcit chamaemelum, excellentior eſſe ſolet eiusdem odor, ad cydonei mali odorem accedens; a quo etiam, teſte DIOSCORIDE *k*), nomen contraxit. Idem quoque valet de ſicciori aeſtatis tempeſtate: ſub humido enim coelo plurimum chamaemeli fragrantia decreſcit. Tam odoris, quam ſaporis excellentia Romanum vulgari antecellere exiſtimatur; vnde et prius iſtud odoratiſſimum recens dixit IOANNES BAVHINVS. Id, quod ego facile conceſſerim, ſi de ſponte creſcente et ſimplici anthemide nobili ſit ſermo: ſatiuae vero noſtrae, quae in pingui hortorum ſolo luxuriat, et pleno flore exſurgit, ſaepe numero minus ineſt paullo ante memoratae praeſtantiae, ac vulgari et ſpontaneo noſtro chamaemelo. Atque haec omnia chemico ex examine accuratius poterunt declarari.

§. IV.

k) *Loc. citat.*

§. IV.

Examen chemicum.

Ego vero non is ſum, qui, ſolius examinis chemici ope plantarum vires abſolute definiri poſſe, acriter contendam. Iſtud autem quam maxime adfirmo, ſi quae forte inſint vegetabilibus particulae teneriores, ad ignem fugaces, aqua aut aliis menſtruis, vt chemici loquuntur, ſolubiles, ceteroquin vero innatae et praeſentes, has omnes chemici ſolertia et arte educi, ſeiungi, ſeorſim colligi, et ad ponderis menſuraeque rationes reduci poſſe. Quae praeter haec, ad vires ſpectantia, exinde colliguntur, ſunt merae coniecturae, niſi experientiae accedat confirmatio. Ad ſolam ergo hanc legem intellecta volo, quae nunc proponam, tentamina chemica, partim mea, partim aliena et ab aliis inſtituta. Ex his omnibus inter ſe collatis apparet, ex vtroque chamaemelo per ea experimenta, quae miſturam harum plantarum tantummodo diſſoluunt, non vero penitus deſtruunt, impetrari aquam admodum fragrantem atque efficacem, eoque elemento ſubtiliori, quod ſpiritum rectorem appellauit BOERHAAVIVS, foetam; tum oleum quoddam aethereum; porro extractum gummoſum et reſinoſum; remanente denique terra vegetabili inerte. Diuerſarum autem harum partium proportio apud ſcriptores chemicos

 depre-

deprehenditur admodum diuerſa. Celeberrimus NEVMANNVS ex *vulgaris* chamaemeli libra obtinuit olei aetherei, eleganter coeruleo calore praediti, ſcrupulum vnum, alii drachmam, clariſſimus LEWIS denique tres drachmas. Ex eodem chamaemelo extracti aquoſi dimidiam partem NEVMANNVS et CARTHEVSERVS, ſpirituoſi autem prior tres octauas partes, poſterior vnam tertiam impetrauit. *Romani* chamaemeli paullo alia fuit ratio. Hoc enim ex vnica libra, teſte LEWIS, quinque olei flaueſcentis dedit drachmas; extracti vero vtriusque proportio, per experimenta *Neumanniana* et *Cartheuſeriana*, prorſus cum vulgaris chamaemeli extractis conuenit.

§. V.

Noſtrorum tentaminum recenſio.

Haud obſcure praeuidebam, tanti diſcriminis, quod inter elementorum, ex quibus chamaemela conſtant, proportionem intercedit, cauſſas ſoli differentiae natalis terrae, tempeſtatis, congrui ad collectionem temporis, aliarumque rerum circumſtantium deberi. Haec ergo intuens ipſe legi, ineunte aeſtate, tempeſtate ſatis vda ſiccaque chamaemelum *vulgare*, partim inter ſegetes in ſolo macilento, partim in fimetis, ſingulos tamen faſciculos

ſeorſim.

ſeorſim. Decerptos porro flores partim recentes, partim antea leniter in vmbra ſiccatos examini chemico ſubieci. Tandem etiam magna cum accuratione ſolos floſculos diſci, quos flauedinem chamaemeli vulgo vocant, a ſemifloſculis albis radii et calice ſeparaui, recentesque adhuc ſeorſim examinaui. Singulorum horum florum libram ſub examen reuocaui, et quidem hac lege, vt primo octo libras aquae communis cuilibet portioni infunderem, et ex cucurbita alembicoque vitreo, moderati ignis ope, aquam oleumque aethereum abſtraherem, donec nihil amplius olei cum aqua prodibat; reſiduam in cucurbita maſſam per linteum traieci et expreſſi, expreſſumque liquorem, poſt nocturnam in frigido loco quietem, denuo colaui, et lento igne in vapores egi, impetrato adeo extracto aquoſo; maſſae denique, cum ab expreſſione, tum a colatione ſuperſtiti, adfudi ſpiritus vini, quem vocant, libram, dierumque aliquot ſpatio, chemicorum more, moderatum ad ignem digeſſi, abſtractoque dein, quem antea colaueram, ſpiritu reſinoſum paraui extractum. Ex his omnibus tentaminibus chemicis ſequentes proportionis, ad quam ante memoratae chamaemeli vulgaris partes miſtae erant, deprehendi rationes. Stillatitia aqua omnium erat odorata et fragrans; fragrantiſſima tamen ea, quae ex recentibus flauis iſtis ſtillauerat floſculis. Aethereum ſingulorum

oleum erat ſapphirini coloris; ex primo faſciculo, qui in macro natus erat ſolo, ſimulque recenti, duorum ſcrupulorum et quinque granorum; ex eodem ſicco, vnius ſcrupuli et ſedecim granorum; ex faſciculo recenti, quem in fimetis legeram, vnius ſcrupuli et ſex granorum; ex ſicco vix vnius ſcrupuli: ex flauis denique et recentibus diſci floſculis quatuor ſcrupulorum et octo granorum. Extractorum rationes parum inter ſe differebant: ex recentibus enim aquoſi fere ſex vncias, ſpirituoſi autem nondum quatuor obtinui; ex ſiccis vero ſeptem prioris, et quinque poſterioris vnciae ſunt collectae. Pauciora cum *Romano* inſtitui tentamina. Cum enim illud ex ſolis tabernis pharmaceuticis repeterem, et ſiccum fuit, et flore, vt ſolet, pleno. Huius libra, priori methodo tractata, dedit olei aetherei flaueſcentis drachmam, quatuor tantummodo granis deficientibus. Extractorum proportio cum ea, quam de ſicco vulgari chamaemelo definiuimus, conueniebat. Stillatitiae aquae grata fragrantia eam tamen non ſuperauit, quam abſtracta ex vulgaris chamomillae floſculis flauis aqua ſpirabat.

§. VI.
Chamaemelorum vſus.

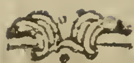
Quod ſi nunc ante memoratarum partium vires conſideramus, facile ex odore atque ſapore colligi poteſt,

poteſt, principes atque actuoſas particulas potiſſimum oleo aethereo aquaeque ſtillatitiae inhaerere, inertiores atque inefficaciores extractis. Exinde quoque luculenter ſequitur, vt ea intus adhibendi chamaemeli ratio optima ſit, qua oleoſae et ſpirituoſae propriae particulae integrae conſeruantur. Quamuis igitur ſolum purumque oleum eiusdem aethereum ex nimia efficacitate internos ad vſus, niſi refracta ſit doſis, minus ſit accommodatum: eae tamen medicamentorum exinde conficiendorum formulae, quae interno deſtinantur vſui, reliquis erunt praeſtantiores, ſi oleoſas has atque ſpirituoſas proprias particulas in ſe comprehendant inuolutas. Hoc ergo nomine praeſertim commendabiles erunt aqua chamomillae aquoſa et vinoſa, aqua millefolii, vt vocatur, compoſita *l*), cereuiſia chamaemelina inter Saxones haud infrequens, vinum chamaemelinum *m*), et infuſum eiusdem theeforme. Reliqua enim, quae paſſim in pharmacopoliis proſtant, chamaemelina, quod partim nimio praeparationis calore, partim ex additamentorum indole, ante dictas actuoſas partes amittunt, aut immutant et infringunt, noſtro inſtituto minus conuenire videntur: ad quorum proinde claſſem extracta chamaemelina, aquas carminatiuas

 DORN-

l) Confer. SCHVLZII *praelection. in Diſpenſat. Brandenburg.* ſub hoc titulo, in edit. alter. Noriberg. CIƆIƆCCLIII. edit.

m) Videſis SIMON PAVLI in *quadripartit. botanic.* pag. 282.

DORNCREILII, SCHROEDERI, et *Würtenbergicas*, itemque tincturam *Parisiensium* spirituosam referimus. Verum enim vero dum inter chemica tentamina animaduertebamus, recentes flauos chamaemeli vulgaris flosculos et aquae suae stillatitiae excellentia, et olei aetherei copia, omnibus reliquis praeualere, id egimus, vt hos ipsos flores in tantum, in quantum fieri posset, velut integros atque recentes conseruaremus. Huic scopo conserua omnium maxime accommodata est visa: quam sequentem in modum confecimus. Ante dictorum nimirum flosculorum recentium libram in mortario lapideo, pistilli lignei ope, et adspersa subinde aqua destillata chamaemelina, curata tritura in pultem redegimus, huicque tandem aequale pondus sacchari albi in puluerem redacti admiscuimus, donec euaderet conseruae massa. Huic in fictile vasculum coactae, superfudimus sacchari, ad tabulandi consistentiam, vt barbare vocant, cocti nonnihil: vt exinde tegeretur superficies, aërisque ingressus, fermentationem facile excitaturus, coërceretur. Atque hoc modo conserua, frigido loco reposita, supra anni spatium integra mansit atque incorrupta. *Externis* vsibus destinari solent flores leniter siccati, et oleum vnguinosum, ex iisdem per infusionem paratum.

§. VII.

§. VII.

Chamaemeli vires generatim.

Cum iam ante nos alii virium medicarum, quae chamaemelis, experientiae teſtimoniis, ineſſe deprehenduntur, ſyllogen peculiaribus, quae ſupra laudauimus, commentariis expoſuerunt: omnium harum laudum ſummam maximi viri, HERMANNI BOERHAAVII, verbis breuiter, concinneque exprimere placet. Hic enim: *Chamaemela officinalia,* inquit *n*), *vim habent aromaticam, oleo penetrante, ſed leni nec multum adhaerente non inflammate. Sapor eſt amarus, aperientiſſimus, oleoſiſſimus et carminatiuus. Summopere aperit, emollit, calefacit, diureſin mouet, laxat, diſcutit. Herba externe applicata emollit et maturat locum inflammatum. In omni morbo, a pituita craſſa orto, optime conducit. Ingreditur cataplaſmata, balnea vaporis, inſeſſus, fomenta, clyſmata. Eſt praeterea planta antipyretica. Verum neſcio, quare multi medici hanc plantam inter antiphlogiſticas recenſeant, et ordinario cum ſambuco vna praeſcribant: quum in ſambuco ſit gratiſſima vis refrigerans et nitroſa virtus. Conuenit tantum haec planta, vbi lentor et viſcoſitas frigida adeſt.* Haec ille. Quibus omnibus virtutem addimus antiſepticam, nuperis celeberrimi PRINGLE *o*) experimentis

n) In *hiſtor. plantar.* pag. 163.

o) In *philoſoph. Transact.* num. 495. 496.

mentis comprobatam: qui chamaemelum in hoc remediorum genere ſupremum fere occupare locum contendit.

§. VIII.

Virtus eiusdem antipyretica ſpeciatim.

Atque ex his generatim conſideratis virtutibus haud difficulter quoque intelligi poteſt, quomodo fiat, vt chamaemelum in febribus quoque, praeſertim intermittentibus, eximiam poſſideat efficacitatem. Quoniam enim obturata quaelibet vaſcula aperit et recludit, excretionum ſingularum negotia mouet incitatque, neruis amicum ſpaſmos ſopit, lentos humores particulis amaris, ſubſalſis, et aromaticis imbuit, et antiſepſin exercet: quotusquisque non videt, quantum praeſidii ab eiusmodi medicamento in febrium, ex lentore inprimis humorum oriundarum, curationibus medicos exſpectare oporteat. Proinde etiam iam apud antiquiſſimos populos ipſius vſus in depellenda febre iſta rebelli, quae *quartanae* nomen a periodo accepit, haud poenitendum operae fecit pretium; tum et porro in reliquis, ad *intermittentium* claſſem referendis. Neque vero interdicendi ſunt interno chamaemelorum vſu ii, qui ex *catarrhali* febre decumbunt. Quod ad reliqua febrium genera attinet, experientiae fide

et

et teſtimonio deſtitutus, nihil adſerere aut definire auſim: licet, ſi antiſepticam chamaemelorum vim ſpectem, mihi veri ſimillimum videatur, fore, vt in *putridis* quoque febribus ipſius efficacitas haud ſit infructuoſa. His nunc omnibus expoſitis atque praemiſſis, quae egomet ſuper antipyretica chamaemeli virtute per experimenta didici, ingenue et ſincera fide recenſebo.

§. IX.

Antequam vero hanc ingredior enarrationem, moneri ſe ſinant lectores, ſupra deſcriptam conſeruam chamaemelinam potiſſimum a me aegrotis eſſe exhibitam, eo plerumque in ſingulas doſes pondere, quod drachmam aequat. Adſumendi huius remedii vehiculum plerumque conſtituit aqua chamaemelina deſtillata aut interdum, ſed longe rarius, infuſum eiusdem theeforme. Rarioris exempli et tum fere vnice, ſi ſpaſmi dorſales aut cardialgici aegrum vehementer vrgerent, externus fuit olei vnguinoſi chamaemelini, quod coctum pharmacopoei dicunt, vſus. A ceteris omnibus medicamentis chamaemelinis, quae ad haec in tabernis medicamentariis proſtant, abſtinere ſatius duxi. Primum aegrotantis exemplum, quod me inprimis ad explorandos chamaemeli vires antipyreticas quaſi compulit, fuit ſe-

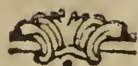
quens. Puella, duodeuiginti annos nata, temperamenti potissimum cholerici, habitusque corporis mediocris, mature, decimum quartum quippe aetatis annum vix egressa, catameniorum profluuium sensit, et ex eo tempore optime valuit. Sed media hyeme, nondum completis sedecim aetatis annis, in quartanam incidit febrem, diuturno frigore diuturniorique aestu vires aegrotae vehementer exhaurientem. Solliciti parentes, vt fieri solet, variis remediis domesticis primo febrem sunt aggressi. Dein varii variis temporibus in consilium vocati sunt medici. Tunc cortex Peruuianus, diuersis sub formis, mox larga, mox refracta dosi, diu, sed irrito euentu, est datus. Quassiae quoque lignum, nuper tantummodo eo tempore commendari coeptum, febri est oppositum: sed hoc quoque spem delusit. Nec arcana quoque remedia, verbi caussa, *pulueres Duclosianus, Glockengiesserianus*, et quae non? sunt praetermissa. Inter haec quoque menstrua purgamenta desierunt. Sensim cachecticus faciei accessit color, frequens cardialgicus, colicusque dolor, et inconstans atque inaequale alui officium. Lotii indoles aquosa, cruda, et veluti iumentaria. Ad extremum, postquam febris haec rebellis iam in decimum septimum mensem durauerat, pedum quoque oedemata superuenerunt. Exeunte demum Iulio mense aegrotantis cura mihi est commissa. Adfui aegrotae lecto, dum febrire

incipie-

incipiebat, hora poſt meridiem altera. Frigus erat ſatis intenſum, arteriarum pulſus contractus et durus, ceteroqui febrilis; quarta circiter hora inſignis nauſea cum grauiſſima praecordiorum anxietate. Verſus quintam horam remittebat nonnihil angor, arteriae mollius et elatius micare incipiebant, calorque nunc febrilis ſuccedebat, ſed ſiccus, eneruans, pertinax, vixque hora vndecima nocturna in madorem deſinens. Vrina ſub paroxyſmo emiſſa pallidiſſima et pellucida, limpidiſſimae aquae inſtar. Primo apyrexiae die vires fere penitus fractae, altero paullo firmiores. Tot iam conſiliis eluſis, tot iam antipyreticis vel optimae notae remediis in caſſum datis, ſtatui, quod turbatum putarem omnium viſcerum abdominalium negotium, non alia offerre medicamenta, quam quae ſimul dictarum partium actiones firmarent, humorum lentorem reſoluerent, lenirentque ſpaſmos. Ne quid tamen ſaburrae, primis in viis collectae, officeret medicamentorum dandorum efficacitati, altero poſt paroxyſmum die exhibui notiſſimam illam potiunculam laxantem Vindebonenſem. Subſecuto vero paroxyſmi die, ſingulis ternis ante acceſſionem horis, deglutiendam curaui conſeruae chamaemelinae drachmam, ſuperbibitis aliquot aquae chamaemelinae vnciis. Frigoris febrilis tempore potauit aegrota infuſum chamaemeli theeforme: ſub aeſtu aquam puram, interpoſito inter-

dum dicti infusi theeformis haustu. Imminente quoque paroxysmo regio tam spinalis, quam epigastrica, oleo chamaemeli cocto et leniter tepefacto est inuncta. Reliquis intermediis diebus ter tantummodo per diem sumta est dictae conseruae dosis. Quatuor ante paroxysmum horis, nec serius, tenuioris cuiusdem iusculi concedebatur vsus: parcus quoque et moderatus eupeptorum et oligochylorum ciborum sub apyrexia; sub qua etiam in aquae potu, sibi iam familiari, perrexit aegrota. Simplici hac medendi methodo vsus sum per octo hebdomades, sequenti cum euentu. Prioris binis hebdomadibus nullam sensi febris mutationem aut symptomatum diuersitatem: tertia nauseae et praecordiorum angores decrescebant, neque, vt ante, sub aestu aspera cutis siccitas deprehendebatur. Superato quartae hebdomadis decursu tota paroxysmi periodus breuior euadebat, post duas hebdomades vix sesquihoram comprehendens. Inter hoc tempus vix speranti reparata sunt catamenia, oedemata conciderunt, cachecticus faciei euanuit color, vrina cocta rubicundi sedimenti, velut lateritii, plurimum deposuit, et his modis quoque iam ineunte Octobri mense adeo imminuta est febris, vt post decem hebdomades, quo tempore iterum accesserunt menses, vix lassitudinis vestigium superesset. Tertius nunc praeteriit annus, ex quo hanc aegrotam, sine intentato recursu, sanam

nam vegetamque reliquit febris. Hoc exemplo excitatus dein praedictam medendi methodum in aliis repetii aegrotantibus, qui aut ipsi a corticis Peruuiani vsu abhorrebant, aut quos nec idem cortex, nec quassia alleuabat. Ad quae etiam notari, fas est, a conseruae chamaemelinae vsu me nunquam oedematum animaduertisse accessiones, chinchonae, et interdum quoque quassiae, vsui superuenientes. Quos ergo memoratae conseruae ope ex quartana febre in sanitatem vindicauimus, fuerunt, praeter dictam puellam, sex aegrotantes, quatuor autem ex tertiana: quorum singulorum historias referre, cum plurimum inter se conueniant, nunc superuacaneum existimamus.

§. X.
Peroratio.

Nostrae autem est fidei, non dissimulare, in tribus aegrotantibus chamaemelum quoque nostrum non satisfecisse exspectationi. Ex his senem septuagenarium, auctumnali febre quartana correptum, postquam diu chinchonae infuso meraco, ex alius medici consilio, frustra vsus erat, deinque per quinque hebdomades chamaemelinam quoque conseruam acceperat, tandem ad finem vergente Februario mense oppressit marasmus. Alter puer sexennis,

itidem per duo menſes quartana febre laborans, ſed ad haec ſcirrhoſis parotidum nonnullarumque colli glandularum tumoribus adfectus, et a priori medico propinatis mercurialibus tractatus, nec a chamaemelinae conſeruae vſu aliquid ſenſit alleuamenti, ſed paullo poſt, iterum alius medici curae commiſſus, ex lenta deceſſit febre. Tertius denique, vir quadraginta circiter annorum, in tertianam inciderat vernalem; quae etiam ex chamaemelinorum remediorum vſu remittere eſt viſa, cnm ſubito et ex improuiſo per enormem haemoptoen aeger animam efflaret. Quidnam chamaemelum in *catarrhalibus* febribus efficere poſſet, vnico tantum exemplo didici, lectorum pace breuiter recenſebo. Femina, nondum triginta annos ſupergreſſa, in grauem incidit catarrhalem febrem, cum acri ſiccaque tuſſi coniunctam. Ego, vt opem ferrem, mox aduocatus praeſcripſi cum ſub paroxyſmo infuſum chamaemeli theeforme, tum remiſſionis tempore ſingulis binis horis conſeruae chamaemelinae ſemidrachmam. Hoc ſub vſu et mox remiſſior facta eſt febris, et faciliori tuſſiendi conatu inſignis bronchialis muci reiecta eſt copia, febre ipſa tandem quatuordecim dierum interuallo prorſus euaneſcente. Tacebo nunc, quod adeo exacte inſtituti noſtri non intereſt, de olei chamaemelorum deſtillati, in elaeoſaccharum facile redigendi, praeſtantiſſima

tiſſima virtute anticardialgica et anticolica, praeſertim ſi horum dolorum origines ex flatuum retentione deſcenderent: quod plurium exemplorum confirmatione nobis conſtitit. Atque haec ſunt, quae ad commendandum frequentiorem internum chamaemeli vſum diſſerere voluimus. Haec enim plerorumque medicamentorum eſſe ſolet ſors, vt, quod de vocabulis, de ipſis quoque opportune dici poſſit:

Multa reuaſcentur, quae nunc cecidere; cadentque,
Quae nunc ſunt in honore, — — ſi volet vſus.

HORATIVS.

